

könyv
könyvtár
könyvtáros

2003
április

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete vezetősége 2003–2007

Elnök:

BAKOS KLÁRA igazgató
Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem
Központi Könyvtár

Főtitkár:

Jelölés alatt.

Alelnökök:

BICZÁK PÉTER igazgató
Pest Megyei Könyvtár
HARASZTI PÁLNÉ osztályvezető
Országgyűlési Könyvtár
DR. MADER BÉLA főigazgató
Szegedi Tudományegyetem
Egyetemi Könyvtár

Elnökségi tagok:

DR. BARTOS ÉVA osztályvezető
OSZK KI
DR. BÉNYEI MIKLÓS igazgatóhelyettes
Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár
TEVELI JUDIT
VARGA RÓBERT igazgató
Kaposvári Megyei és Városi Könyvtár

Elnökségi póttagok:

BARÁTNÉ DR. HAJDU ÁGNES
tanszékvezető főiskolai tanár
Szegedi Egyetem Juhász Gyula Tanárképző
Főiskolai Kar
DÁN KRISZTINA vezető tanácsadó
Fővárosi Pedagógiai Intézet

Az Ellenőrző Bizottság elnöke:

DR. AMBRUS ZOLTÁN igazgató
Békés Megyei Könyvtár

Az Ellenőrző Bizottság tagjai:

CZUPI GYULA igazgató
Nagykanizsai Városi Könyvtár
KISS GÁBOR igazgató
Deák Ferenc Megyei Könyvtár
DR. MURÁNYI LAJOS osztályvezető
MTA Könyvtára

Az Ellenőrző Bizottság póttagja:

COSMOR TIBOR

Pontos postai és e-mail címek, telefon – és fax – számok az MKE Titkárságán
Budapest V., Hold u. 6. Telefon: 311-8634; E-mail: mke@mail.c3.hu

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

12. évfolyam 4. szám

2003. április

Tartalom

Könyvtárpolitika

- Ambrus Zoltán:** Beszámoló a Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnöksége
1999–2002. évi tevékenységéről 3
A MOKKA ünnepélyes átadása 14

Műhelykérdések

- Vasas Lívია–Hercsel Imréné:** Információkeresési szokások az orvosi könyv-
tárosok gyakorlatában 16
Csiszár Miklósné: A helyismereti munka története Veszprémben az 50 éves
Eötvös Károly Megyei Könyvtárban 26
Mikulás Gábor: Rongáljunk-e könyveket? 34

Napló

- Kolivosko István:** A digitális jövő árnyékában 36

Konferenciák

- Ekler Péter:** Közgyűjteményi Tudományos Napok – Sárospatak 44

Perszonália

- Kéglí Ferenc:** Magyar Örökség Díj Petrik Gézának 48
Futala Tibor: Dr. Farkas László (1909–2003) 52

Könyv

- György Béla:** Egy különös dokumentumgyűjtemény 54
A Székesfehérvári Körzeti Könyvtár története 56

From the contents

Zoltán Ambrus: Report on the activities of the Board of the Association of Hungarian Librarians in the period 1999 to 2002 (3);
Lívía Vasas–Imréné Hercsel: Information searching habits in the practice of medical librarians (16)

Cikkeink szerzői

Ambrus Zoltán, a Békéscsabai Megyei Könyvtár igazgatója; *Csiszár Miklósné*, a Veszprém Megyei Könyvtár munkatársa; *Ekler Péter*, az OSZK tudományos titkára; *Futala Tibor*, az OMK ny. igazgatója; *György Béla*, az OSZK munkatársa; *Hercsel Imréné*, a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtár szakreferense; *Kégli Ferenc*, az OSZK osztályvezetője; *Kolivosko István*, a kassai Bocatius János Nyilvános Könyvtár igazgatóhelyettese; *Mikulás Gábor*, információs és PR-tanácsadó, könyvtári szakértő; *Vasas Lívía*, a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtár főigazgatója

Szerkesztőbizottság:

Biczák Péter (elnök)

**Borostyániné Rákóczi Mária, Kenyéri Kornélia,
Poprády Géza, dr. Tóth Elek**

Szerkesztik:

Győri Erzsébet, Sz. Nagy Lajos, Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu; Internet: www.ki.oszk.hu/3k

Közreadja: az Informatikai és Könyvtári Szövetség, a Könyvtári Intézet, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

Felelős kiadó: **Dippold Péter**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Korpás István**

Nyomta az AKAPRINT Nyomdaipari Kft., Budapest

Felelős vezető: **Freier László**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatta a
Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
Nemzeti Kulturális Alapprogram

Terjeszti a Könyvtári Intézet
Előfizetési díj 1 évre 3600 forint. Egy szám ára 300 forint
HU-ISSN 1216-6804

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

Beszámoló a Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnöksége 1999–2002. évi tevékenységéről

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete nagy létszámú, sokféle szempont alapján, térben és érdeklődésben egyaránt strukturált szervezet, mely sok szállal kötődik természetes partnereihez, és remélhetőleg e partnerek is kötődnek hozzánk.

Az a felhatalmazás, melyet négy éve, négy évre kapott az elnökség a tagságtól, felelősségérzetet és munkát követelt mindannyiunktól: megfelelést a mandátumnak és megfelelést saját emberi és szakmai elképzeléseinknek, igényeinknek. Nem egy statikus, hanem egy gyorsan – legtöbbször tőlünk függetlenül – változó erőterbe kerültünk, amelyben folyamatos korrekciókra és újragondolásokra volt szükség, alkalmazkodásra és változtatási kényszerekre.

Ezért is tartjuk kötelezettségünknek, hogy a leköszönő elnökség számot adjon arról, hogyan képviselte a tagságot, milyen meghatározottságok és elvek mentén végezte munkáját, és természetesen arról is, hogy milyen anyagi feltételek, milyen tárgyi körülmények álltak rendelkezésére. Az is elmondandó, hogyan szolgáltuk a tagságot, vagy legalábbis mi hogyan látjuk e szolgálat eredményeit, nehézségeit.

1. A könyvtárügy helyzete

Miközben a törvény a szakmai elvárások és folyamatok nyugodt, kiegyensúlyozott továbbvitelét prognosztizálta, a környezetben, az irányítás különböző szinterein és az intézményekben ezzel ellentétes folyamatok is lejátszódnak. Bonyolultabb, összetettebb és kevésbé követhető lett a kép, ami a politikai ciklikusság miatt számunkra még nehezebben értelmezhető:

- Nem csökkent a politika meghatározó primátusa a kultúra területén.
- Nincs ciklusokon átívelő, nemzeti kultúrpolitika.
- Sok rögtönzés, esetenként hatalmi szempontok érvényesültek.
- Növekedett a centralizáció a döntések előkészítésében és végrehajtásában.
- A pénzforrások még közelebb kerültek a döntéshozókhoz (lásd: NKAP), és folyamatosan átalakulnak, megszűnnek források, és újak jönnek létre. A Soros Alapítvány kivonul bizonyos területekről, míg az IKB–IHM mint támogató igen hatékonyan befolyásolja a számunkra érdekes közvetlen és közvetett szakmai területeket.
- Törekvés volt tapasztalható a meglévő intézményi struktúra modernizálására, átalakítására, de sokszor a szakmai érvek és érdekek nem elég meggyőző figyelembevételével. Ötletszerű intézményi összevonások, közös gazdasági egységekbe kényszerítés, az iskolai és felsőoktatási könyvtárügy megoldat-

lanságai stb., majd új intézménytípusok, hálózatok favorizálása, a meglévők rekonstrukciója helyett – ezek voltak az átalakítás problémái.

- A követő jogszabályok új felelősségi és szerepvállalási kötelezettségeket követelnek a könyvtáruigy nagyon sok szintjén.
- A könyvtárak működtetésére fordítható fenntartói források még inflációt sem követő „növekedése”, a költségvetési források szakmai/dologi értékének minimalizálódása figyelhető meg. Minden innováció független a közvetlen fenntartótól, ettől felelősségvállaló szerepe is aggasztóan csökken. Az indokoltnál nagyobb lett a szerepe az ágazatban a pályázatoknak.
- A vezetői kinevezéseknél felerősödtek a nem szakmai szempontok.
- A könyvtáros társadalom mint értelmiségi csoport teljes anyagi és ebből (illetve az előbbiekből) következő vészes leépülése, a teljesítmények értékének szakmán belüli és szakmán kívüli értékesökkenése következett be.
- Az 50%-os átlagos fizetésemelés szakmai hatásáról nem, de pozitív hangulati hatásáról már most is beszámolhatunk.
- A szakmai érdekképviselet az ágazati irányítás szakmai felelőseivel kitűnő emberi és munkakapcsolatot alakíthatott ki és tarthatott fenn, de minden erőlködés ellenére sem jutottak közelebb a döntéshozókhoz, a politikai centrumokhoz.

Részben ezekkel ellentétes, részben ezekből fakadó folyamatok:

- Soha nem tapasztalt kezdeményező készség, öntevékenység tapasztalható a szakmában (lásd az „Olvasás Évét”, a könyvtártechnológiai megújulást).
- Határozott törekvés tapasztalható minden szinten a szakma modernizálódási ütemének fenntartására, a társadalom könyvtárképének megváltoztatására, a szolgáltatások új felhasználói rétegekre történő kiterjesztésére, a nemzetközi tapasztalatok és tudás átvételére,
- A teljes szakma résztvevője egy – ma ugyan még nem eléggé összehangolt és célirányos – tanulási folyamatnak. Talán a legnagyobb eredmény: itt egy szakma összessége, még ha különböző szinten is, *de megtanult, hasznosít, továbbgondol egy teljesen új tudást, az informatikát*. Nehezen mondható olyan könyvtárosi munkakör vagy feladat, mely nem követeli meg a számítógép, az internet használatát, és azzal munka eredményesebbé, biztosabbá, biztonságosabbá tételét.
- A „hasznossági”, hatékonysági, gazdaságossági szempontok érvényesítése munkánkban; a marketing, a minőségbiztosítás, a pr alkalmazott megjelenése. Lehet-e összefüggést találni e korszerű technológia, valamint a marketing- és menedzsmentgondolkodás könyvtári terjedése között? Feltétlenül:
 - egyre egyértelműbben látszik, hogy e sokféle rendszer, sokféle technológia és kapcsolati rendszer nem tartható kézben, nem látható át hagyományos vezetési, irányítási eljárásokkal;
 - különösen igaz ez a hatékonyságra és a minőségre, minőségbiztosításra. Ez utóbbi könyvtári megjelenésének alapkritériuma a standardizálás és így az összehasonlíthatóság biztosítása. Ma ez kulcskérdés a szakfelügyelet eredményes működtetése, végső soron a magyar könyvtáruigy szakmai teljesítménye kérdésében.
- Az új, vagy a még nem megfelelően fejlett szolgáltatási területek dinamizálása, (információs szolgáltatás sokféle újdonsága, a távoktatás, életlen át tartó tanulás segítése, stb.).

- Új együttműködési formák, új szerveződések megjelenése a könyvtári munkamegosztásban és a szolgáltatásban.
- Nemzetközi kapcsolatok felélénkülése és ilyen projektek beindítása szakmai kezdeményezésre.
- Erősödött a szakmánkon belüli szolidaritás.

Nem passzív technikai megújulás volt ez, hanem *a folyamatok mélyreható megváltozása*. Együtt járt a hagyományos funkciók felfrissülésével is. Csak a modern technológia teremtette meg annak lehetőségét, hogy új típusú, vertikális és horizontális együttműködések jöjjenek létre, hogy ODR-ről, MOKKÁ-ról, Közelketről, és MEK-ről lehessen beszélni. És ez bizony már nagyon más minőség! Megnöveli a centrális szervezetek, szerveződések szerepét, szakmai kötelezettségét is. Alapjává, integrálójává válik a hálózati kapcsolatoknak.

Milyen összetevők nehezítették, nehezítik munkánkat?

- Nincs szakmai közmegegyezésen alapuló, általunk létrehozott fejlesztési koncepció, vagy talán ami még fontosabb: nincs szakmai közmegegyezésen alapuló megközelítési mód. Elbeszélünk egymás mellett, nem mindig értjük meg egymást „fél” szavakból, néha többórás eszmecsere után sem! Túl nagy a szerepe egy-egy műhelynek, egy-egy meghatározó személyiségnek. Nem ütköztetett és elfogadott álláspontot képviselünk, hanem egyéni véleményeket. Ezért egy szakmai szervezet nem vagy nem elég konzekvensen tud állást foglalni fontos kérdésekben. Ennek következtében a szükséges változást, változtatást is az indokoltnál nagyobb idegenkedés és esetenként elutasítás fogadja.
- Még mindig nehezen indokolható mértékű a párhuzamosság, a gazdaságtalan munkavégzés, a nem hatékony, a nem szakmai célokra irányuló, korszerűtlen intézményvezetés. Olyan látszatintézmények és szolgáltatások fenntartásához ragaszkodunk időnként, amelyek a nemzetközi gyakorlattal és a magyar valósággal is ellentétesek. Ebben természetesen a személyes érdek, a munkavállalói attitűd nem elhanyagolható, de ez a szorosan vett szakmai érdekektől elütő szempontokat jelenít meg.
- Nem tudunk elég hatásosan, meggyőzően, a hétköznapiakban is ható módon a társadalom egésze vagy véleményformáló rétege számára modern, „hasznos” könyvtárképet mutatni. Jelenlétünk a médiában esetleges, nem a valóban fontos könyvtári folyamatok tükröződnek vissza abban, hanem a felszín, az akció.
- Kiegészítőjezetlenül és nem tartalmi a kapcsolatunk a rokon (közgyűjteményi, kulturális) területekkel. Erre lehet az a válasz, hogy ők sem kezdeményeznek, hogy mindenkinek elementáris belső gondjai vannak, csakhogy közben a világban, annak boldogabbik felében a közgyűjtemények legalább virtuálisan egységes adatbázisokban dolgozzák fel egy-egy szakma vagy földrajzi terület értékeit, ott már nem a birtoklás, hanem a rendelkezésre bocsátás a valódi érték!
- Nincs határozott kultúrpolitikai elképzelés az Európai Unió tagsággal járó szervezeti/területi strukturális átalakítási kényszerekről, nivellációs szükségletekről, együttműködési lehetőségekről.

2. Az MKE elmúlt 4 éves tevékenysége

Az előzőekben vázolt társadalmi–szakmai közegben dolgozott az egyesület és természetesen annak vezető testületei is. Időről időre, alkalomról alkalomra is változtatva azt, de az induló elnökség egy ma is vállalható stratégiai koncepcióvá formálta céljait.

Abból az alaphelyzetből indult ki négyéves programja megalkotásakor, hogy a kulturális törvény hatékony, szakmai érdekközpontú megvalósítását segíti úgy, hogy

- a könyvtárosra mint értelmiségi munkavállalóra koncentrál, a könyvtárost, a könyvtáros közösségeket segíti munkájukban,
- szélesíti társadalmi kapcsolatrendszerét a művészetek, a tudomány, az oktatás, a közgyűjtemények, az egyházak stb. vonatkozásában,
- részt vesz a követő jogszabályok létrehozásában, az új követelményeknek megfelelő szakmai eljárások bevezetésében, terjesztésében,
- olyan képzéseket, ismeretbővítő konferenciákat, vándorgyűléseket stb. szervez, melyek alkalmasabbá teszik az azon résztvevőket feladataik eredményesebb ellátására, a könyvtári munkakapcsolatokban – projektekben – való részvételre,
- hangsúlyosan együttműködik a határon túli magyar könyvtáros közösségekkel,
- csökkentti a Budapest-központúságot azzal, hogy regionális konferenciákat szervez, és ebben támogatja területi és szakmai szervezeteit,
- szakmai bizottságokat, állandó vagy eseti munkacsoportokat hoz létre és működtet aktuális tartalmi vagy szervezeti feladatok megoldására, azok előkészítésére,
- együttműködik a többi könyvtáros szervezettel, sőt kezdeményezője lesz ehhez köthető fórumok és cselekvések megteremtésének.

Ha visszatekintünk az elmúlt évekre, azt állapíthatjuk meg, hogy Önökkel együtt, a szakmai és területi szervezetekkel közösen ezeket a célkitűzéseket összességében teljesítettük:

- aktivitásunk a hagyományos egyesületi keretekben és azokon túl is növekedett,
- rendezvényeink látogatottsága és szakmai értéke igen jó volt,
- közreműködtünk a „Könyvtári Kerekasztal” létrehozásában, a szakmai szervezetek összefogásában,
- részt vettünk a szakmai testületek munkájában, kezdeményezőek voltunk több akció, program, finanszírozási elv kialakításában.

Rendezvények

- A vándorgyűlés helyszínei és programja annak az eredeti célkitűzésnek felelt meg, hogy megerősítsük elsőrendű kapcsolatainkat, így az irodalommal és a könyvkiadással (Pápa), a történeti tudományok képviselőivel (Esztergom), az oktatásüggyel (Nyíregyháza) és a nemzeti könyvtárral (Budapest). Nagy

hangsúlyt helyeztünk a vándorgyűlések szervezési megújítására, tartalmi értékeinek növelésére, nem mindig érzékelhető eredménnyel. Különösen vonatkozik ez a plenáris előadásokra, melyekben lényegi áttörést megítélésünk szerint csak a legutóbbi rendezvény hozott. Ugyanakkor a szakmai véleménycserére leginkább lehetőséget adó szekcióülések látogatottsága és az ottani aktivitás minden vándorgyűlésen kiemelkedő volt. Igaz, hogy az azokat összefoglaló záró plenáris esetenkénti elmaradását többen kifogásolták. Az e program helyére szánt kerekasztal-beszélgetések, melyeken a külföldi kollégák is megszólalhattak végre, jó visszhangot váltott ki.

- Minden évben kiemelt jelentősége volt a Nemzetközi Könyvfesztivál könyvtáros programjainak, és mióta szervezési szempontjából is közelebb kerültünk e programhoz, a könyvtárosok részvétele, érdeklődése növekedett.
- Regionális tanfolyamokat szerveztünk az informatika, az EU-s ismeretek, a a marketingmenedzsment, minőségbiztosítás tárgykörében, illetve
 - szakmai konferenciát a magyar irodalom kérdéseiről, az 50 éves közkönyvtári intézménytípusokról, a kisebbségi magyar könyvtárügy kérdéseiről.
- A székelyudvarhelyi városi könyvtárral közösen szervezett szakmai konferenciára 2001 szeptemberében került sor. Ezt az egyesület finanszírozta és biztosította az előadókat. Rendkívül tanulságos napokat tölthetünk ott egy minden ízében megújult, a magyarországi könyvtárúgyhöz felzárkózni kívánó intézményben.
- Megszerveztük tavaszi–ősz országos szakmai konferenciánkat, változatos tematikával és jelentős szakmai érdeklődés mellett.
- Egy záró workshop keretében értékeltük és tettük elég széles körben ismertté a magyar–holland könyvtárhasználati vizsgálat eredményeit. Sok tanulsággal járó projekt volt ez, de eredményei, használható adatai jelentősen hozzájárulhatnak a magyar könyvtárügy megújításához. Új fejlemény, hogy a holland partner egy projektort ajándékozott az egyesületnek.
- **Mit ér az ember, ha olvasó?** címmel országos szakmai konferenciát szerveztünk a Kaposvári Egyetem Pedagógiai Főiskolai Karával, a Magyar Olvasástársasággal, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeummal, valamint a Könyvtárostanárok Egyesületével közösen. A gazdag szakmai program nagyon sok érdeklődőt vonzott. Több mint 400 fő vett részt a kétnapos rendezvényen. Az ország egész területéről, sőt határon túlról is érkező könyvtárosok, pedagógusok, könyvkiadással foglalkozó szakemberek közös gondolkodása, a problémák és megoldások felvetése jó „előkonferenciája” is volt a később hivatalosan is meghirdetett Olvasás Évének.

Nemzetközi kapcsolatok

A) Nemzetközi szervezetek

A nemzetközi szakmai szervezetekkel fenntartott kapcsolataink lényegében arra a két szervezetre szorítkoztak, amelyeknek az MKE tagja (Könyvtári Egyesületek és Intézmények Nemzetközi Szövetsége – IFLA, valamint a Könyvtári, Információs és Dokumentációs Egyesületek Európai Irodája – EBLIDA.) Az IFLA-nak az MKE-n kívül még számos – intézményi – tagja van; az EBLIDA-nak az

MKE-hez hasonlóan társult tagja az IKSZ (teljes jogú tagok csak EU-tagországok egyesületei lehetnek).

Mivel anyagiak híján az IFLA, valamint a szekciókat tömörítő osztályai, szekciói, „kerekasztalai” és meghatározott programokkal foglalkozó apparátusai között nincs olyan, amelynek vezetőségében és más állandó szerveiben egyesületünk részéről (vagy akár Magyarországról) valaki „hivatalos minőségben” részt venne, a kapcsolatok – eltekintve az IFLA éves konferenciáin és közgyűlésén való részvételtől – az IFLA tevékenységének figyelemmel kísérésére és az arról való időnkénti tájékoztatásra, egy esetben pedig a FAIFE (Freedom of Access to Information and Freedom of Expression – Az információkhoz való hozzáférés, és a kifejezés szabadsága) elnevezésű program kérésére összeállított országjelentéshez történő adatgyűjtésre és – a Könyvtári Intézettel együttműködve – a jelentés elkészítésére szorítkoztak.

Az IFLA konferenciáin/közgyűlésein egyesületünk minden évben képviselve volt. 1999-ben Bangkok-ban Máder Béla elnökségi tag, 2000-ben Jeruzsálemben Ambrus Zoltán elnök, 2001-ben Bostonban Haraszi Pálné főtitkár, 2001-ben Glasgowban Ambrus Zoltán elnök képviselte az MKE-t. Ez utóbbin – nem az MKE finanszírozásában – részt vett Haraszi Pálné főtitkár és Vajda Erik alelnök is. A plenáris ülések és a hivatalos közgyűlési ülések mellett az MKE részéről résztvevők általában személyes, illetve munkahelyi szakmai területüknek és érdeklődésüknek megfelelő üléseken vettek részt, az ülések jellegétől függő aktivitással. Folyamatos volt kapcsolatunk a 2002-ben szekcióból alakult „A könyvtári egyesületek menedzsmentje” elnevezésű „kerekasztallal”.

Az EBLIDA tevékenysége sajnálatosan egysíkú, csaknem kizárólagosan a könyvtárak és információs intézmények szerzői jogi problémáira szorítkozik. Az 1999-ben tartott, szerzői jogi kérdésekkel foglalkozó, az MKE által rendezett budapesti CECUP (Central European Copyright User Platform) elnevezésű szemináriumuk után 2001-ben, ugyancsak Budapesten, a CELIP (Central and Eastern European Licensing Information Platform) szemináriuma keretében a könyvtári konzorciumokkal is foglalkozott a szervezet. Az MKE erre felkért tagjai rendszeresen képviselték az egyesületet az EBLIDA külföldön tartott, a tárggyal foglalkozó rendezvényein is.

B) Külföldi társszervezetek

A kapcsolat az esetek többségében arra szorítkozik, hogy meghívást kapunk a társszervezetek éves vagy alkalmi konferenciáira; egyes esetekben olyan kongresszusokra, konferenciákra is, amelynek a társszervezet csak a rendezésében és/vagy propagandájában vesz részt. A mi részünkről – eltekintve azoktól az esetektől, amikor az egyesület szekciói, ritkábban területi szervezetei hívnak meg a külföldi társszervezetek részéről kollégákat – általában a vándorgyűlésekre történő meghívással viszonyozzuk a hozzánk érkező meghívásokat. Kollégáink részvétele külföldi társszervezeteink konferenciáin a – sajnos meglehetősen hézagosan beérkező újtjelentések és még ritkábban előforduló publikációk tanúsága, illetve szóbeli tájékoztatás szerint – általában hasznosak, bár az említett hiányosságok folytán csak hézagosan válnak közkinccsé. Viszonylag ritkán, de vannak olyan esetek is, amikor az MKE képviselője előadást tart a társegyesület konferenciáján (pl. Murányi Lajos – több ízben, Vajda Erik stb.) Rövid felszólalásokra számos esetben került sor.

A különböző társszervezetek rendezvényein az MKE képviselőiként résztvevő kollégák kiválasztásában sokat segített a végre működő tagnyilvántartás kereshető, nyelvismeretre vonatkozó információja.

A vándorgyűléseken résztvevő külföldi kollégák részére igyekeztünk – természetesen a magyaros vendégszereteten kívül is – hasznossá tenni az itt töltött időt. Így az utóbbi években – javuló hatékonysággal – kezükbe adtuk a szekcióüléseken elhangzó előadások angolra fordított rezüméit. Az esetek többségében rendezünk a külföldi vendégek és érdeklődő kollégák részére nemzetközi kerekasztal beszélgetést a vándorgyűlés mindenkor fős témája „közelében”.

Kiemelkedik a kétoldalú kapcsolatok köréből a megszünt Deutsches Bibliotheksinstitut – Bibliothekarische Auslandstelle helyébe lépett Bibliothek&Information (BI) International szervezésében 2000 óta lehetővé tett egy hónapos szakmai tanulmányút (a partner terminológiája szerint „szakmai tartózkodás” – „Fachaufenthalt”), amelynek keretében minden évben egy-egy kollégánk töltött érdeklődési köre szerint a partner által kiválasztott könyvtárban egy-egy hónapot. E könyvtárban munka közben tanulmányozta a vendéglátó könyvtár munkáját és saját szakmai témáját. A tartózkodás költségeit a BI International fedezi. Az MKE szükség szerint hozzájárult az útiköltségekhez.

A korábban az egyesület részéről meghirdetett egyéni tanulmányúti lehetőség „elhunytt”, de egyedi kérésekre az MKE erejéhez képest többeknek adott segítséget ahhoz, hogy külföldi szakmai rendezvényeken részt vegyenek.

C) Frankfurti vásár

Sajátossága folytán külön említjük meg a Frankfurti Könyvvásár IBLC (International Booksellers and Librarians Center – Könyvkereskedők és Könyvtárosok Nemzetközi Központja) elnevezésű pavilonjában az MKE szervezésében megvalósult magyar könyvtári részvételt. A kezdő év 1999 volt, amikor Magyarország volt a vásár díszvendége, és ezért a magyar könyvtárakat is bemutatkozásra kérték, amihez ingyen biztosították a kiállítási, távközlési csatlakozási és más feltételeket. A bemutatkozás sikeres volt, és érdeklődést keltett. Az MKE mellett a személyesen is képviselt magyar könyvtárak (OSZK, Neumann Ház, Országos Idegennyelvű Könyvtár, OMIKK, MTA Könyvtára) és mások, amelyeket csak szóróanyag és internetes honlapjuk képviselt, sikeresen mutatkoztak be, és mutatták be a hazai könyvtárügyet. Sikert arattak elsősorban a Neumann Ház és az OMIKK CD-jei, az Idegennyelvű Könyvtár és az IBLC-Forum nevű kamara-előadóhelyen tartott magyar előadások is és – nem utolsósorban – a Neumann Ház jóvoltából sok magyar könyvtár interneten elérhető webterülete.

Két további évben is részt vettünk az IBLC kiállításán, immár elsősorban szórólapokkal, valamint internetes és CD-bemutatókkal. A finanszírozás fokozódó nehézségekbe ütközött, nem is kaptunk formális meghívást, és így 2001-ben vettünk részt utoljára az egyébként átszervezett IBLC-n.

Összegezve: az MKE nemzetközi tevékenysége „sikerágazat”-nak lenne tekinthető, ha a szerzett tapasztalatok és kapcsolatok hasznosítása eredményesebb lenne, mint az eddigiekben.

Kapcsolattartás a határon túli magyar könyvtárosokkal, könyvtári szervezetekkel

1999 óta két taggal képviselteti magát az elnökség a NKÖM Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Főosztálya a határon túli magyar könyvtárakat támogató programjának a működtetésében. Javaslatokat tettünk a pályázatkülrítés témáira, részt vettünk a pályamunkák értékelésében, az évente átlagosan 11 mFt keretösszeg súlyozott elosztásában, valamint a megvalósítás helyszíni ellenőrzésében. Megítélésünk szerint ez a NKÖM-projekt elősegítette és eredményesen szolgálta a vajdasági és az erdélyi könyvtári együttműködési körök kialakítását, serkentőleg hat a felvidéki együttműködés kialakulására, valamint – figyelemmel a helyi adottságokra – Kárpátalján a legégetőbb gondok enyhítésében segített. A számítógép és szoftvervásárlás, az internethasználat és elérés elősegítésével bekapcsolta a pályázó könyvtári együttműködési köröket a nemzetközi és a hazai szakmai vérkeringésbe, a dokumentumvásárlási keret kihasználásával pedig a könyvtárak pótolhatták hiányzó, magyar kiadású kézikönyveiket.

Ugyanez a NKÖM-projekt 2001-ben és 2002-ben 900-900 ezer forinttal támogatta a határon túli magyar könyvtáros kollégák magyarországi szakmai rendezvényeken való részvételét. Ennek révén a két év alatt több mint 200 fő vehetett részt a nyíregyházi, illetve a budapesti MKE vándorgyűlésen, a Borsod-Abaúj-Zemplén, a Hajdú-Bihar, a Somogy, a Szabolcs-Szatmár-Bereg, és a Vas megyei, a Kiszalföldi Könyvtárosok és Könyvtárak, a Zempléni Könyvtárosok Szervezete, valamint a Helyismereti és az Olvasószolgálati szekció által számukra vagy számukra is szervezett továbbképző rendezvényein.

Az NKA pályázatain is sikerrel képviseltük a határon túli magyar kollégákkal ápolandó kapcsolatok ügyét. Ennek révén a vándorgyűlésekhez és a Békés Megyei Szervezet, valamint a Zempléni Könyvtárosok Szervezete rendezvényeihez nyertünk el számottevő támogatást. Kiemelendő, hogy a Csongrád Megyei Szervezet (őnerőből is) kiváló kapcsolatokat ápol a vajdasági könyvtárakkal.

A határon túli kollégákkal való kapcsolattartás másik vetülete aktív MKE-tagságuk alapjainak megteremtése. Ebben jelentős előrelépés történt, de elégedettek még nem lehetünk az eddigi eredményekkel.

A tagdíj befizetésének egyik ellenértéke, a rendezvényeken való részvétel lehetősége – a NKÖM és az NKA felsorolt támogatása mellett – még ma sem biztosított. Ugyanakkor említendő, hogy integrációt is elősegítő, magas színvonalú szakmai teljesítményük elismeréseként több határon túli magyar könyvtáros MKE Emlékérem kitüntetésben részesült.

A harmadik kapcsolódási pont a határon túli kollégák munkahelyeinek, kulturális intézményeinek megismerése. Erre a NKÖM Etnikai és Nemzeti Kisebbségi Főosztályának szervezésében eddig Erdélyben, Kárpátalján és a Felvidéken, valamint a pályázati rendszerbe a jövőben bekapcsolandó Horvátországban nyílt lehetőség. A területi és a szakmai szervezetek közül számosan szerveztek olyan tanulmányutakat, amelyek révén mélyebb helyszíni tapasztalatokat szerezhettek és emberi-szakmai kapcsolatokat építhettek ki, hogy csak a Bibliográfiai, az Olvasószolgálati, a Társadalomtudományi szekciókat, a Békés Megyei Szervezetet és a Csongrád Megyei Könyvtárosok Egyesületét említsük.

A kapcsolatok negyedik vetületeként említsük meg, hogy 2001-ben véleményztük a szomszédos országokban élő magyarokról szóló törvényjavaslatot, annak a könyvtári (kulturális) területet érintő kérdéseit. Reméljük, hogy javaslataink beépülnek a törvény idei tervezett módosításába.

3. Az egyesület képviselője

- Fontos megbízatást teljesítettünk az Országos Könyvtári Kollégiumban, valamint az OM és a NKÖM által összehívott tárcaközi bizottságban, mely az iskolai könyvtárügy helyzetének javítására hivatott.
- Több szakmai kitüntetést (Szinyei-, Széchényi-díj stb.) odaítélő kuratóriumban végeztek munkát megbízottaink (Biczák Péter, Varga Róbert).
- Bényei Miklós a Könyvtári Akkreditációs Bizottság munkájában végez munkát.
- A főtitkár részt vett az EU-s pályázatok KÜM-ös értékelésében.
- Szintén ő és Varga Róbert vett részt a határon túli magyar könyvtárügy támogatásával foglalkozó bizottság (NKÖM) munkájában.
- A NKÖM tematikai pályázatának értékelésében az egyesület elnöke vett részt.

4. Az oktatási–képzési munkacsoport tevékenységéről

A munkacsoport 1999. július 13-án tartotta alakuló ülését. Később az IKSz elnöksége kezdeményezte, hogy a munkacsoport az MKE és az IKSz közös bizottságként működjön.

A munkacsoport rendszeresen ülésezik. 2002 végéig tizenegy alkalommal tanácskozott. Egyebek között napirenden szerepelt: a továbbképzési rendelet tervezete; a közzétett I/2000. NKÖM sz. rendeletről fakadó feladatok; a könyvtárosképzés tankönyvei és segédletei; a „gyakorló könyvtár” intézményének kezdeményezése; a tiszteletdíjas könyvtári alkalmazottak szakmai ismereteinek forrásai; a felsőfokú könyvtárosképzés akkreditációjának problémái; a Javaslat az iskolarendszeren kívüli könyvtári szakképzés módosítására c. tervezet (voltaképpen indítvány a segédkönyvtáros felsőfokú szakképzés bevezetésére) kétszeri megvitatása (másodszor, 2002. május 28-án támogató nyilatkozatot fogadtunk el); a könyvtári terület stratégiai céljai 2003–2006 között c. dokumentum véleményezése. Az ülésekről készített emlékeztetőt, illetve adott esetekben a munkacsoport állásfoglalását megküldtük az IKSz és az MKE elnökségének, valamint a NKÖM könyvtári osztályának.

A munkacsoport a továbbképzési rendelet előkészítésének időszakában kezdeményezett egy kérdőíves felmérést az MKE szervezeteinél a könyvtárosok ilyen irányú igényeiről. A felmérést kérésünkre a KMK oktatási osztálya összegezte, majd az eredményeket közzétette.

A munkacsoport több hónapos előkészület után 2000-ben kezdeményezte „Az év fiatal könyvtárosa” elismerő cím megalapítását és erre pályázat meghirdetését.

Az MKE és az IKSz elnöksége először 2001-ben, másodszer 2002-ben írta ki a pályázatot 33 éven aluli kollégák számára. Komoly siker, hogy mindkét alkalommal értékes pályamunkák érkeztek be.

A bizottság elnöke, dr. Bényei Miklós 2000-tól a Könyvtári Akkreditációs Bizottság tagja.

5. Egyéb fontos ügyek

- Az IKSZ-szel és a Könyvtári Intézettel közösen regionális beszélgetéseket szerveztünk a könyvtárügy és benne a könyvtáros helyzetéről. Ennek tapasztalatai már jelen vannak a könyvtári terület stratégiájában, és azzal együtt egyik meghatározói lesznek az elkövetkezendő éveknek.
- A Könyvtári Intézettel közösen megismételttük a Szonda Ipsos-szal a könyvtárosok társadalmi megítéléséről folytatott vizsgálatát. A felmérés tanulságai, az elmúlt évek pozitív és negatív tendenciái sok feladatra is ráirányítják majd a figyelmünket.
- Mint ornyőszervezet több alkalommal hívtunk össze különböző egyeztető megbeszéléseket, így pl. a NKAP Könyvtári Kollégiumában megüresedett helyek betöltésére.
- A szakmai szervezetekkel összehangoltan foglaltunk állást, próbáltunk alternatívákat érvényre juttatni az OMIKK ügyében az OM elképzeléseivel szemben – látható milyen eredménnyel...
- Jelentős változást, többletmunkát hozott a titkárság számára éppen a NKAP pályázatok új bürokratikus kezelése. De talán pályázati összegeket mentettünk meg a tagszervezeteink számára, hogy ezt a titkárság, nem kevés többletmunka vállalásával ellátja.
- Újjászerveződött a Magyar Könyvtárügyért Alapítvány munkája Biczák Péter elnöklétével, és a vándorgyűléseken már tevékenysége is megjelent.
- Megújult és eredményes lett a titkárság működése a főtitkár irányítása mellett. Sajnos nem tudtunk annyi eszközt és egyéb lehetőséget a rendelkezésükre bocsátani még most sem, ami megfelelő feltételeket biztosítana a munkájukhoz. Az OSZK jóvoltából azonban az elhelyezésükben lényeges javulás történt.
- Átmeneti, de reménykeltő javulás tapasztalható az egyesület likviditási helyzetében, nincsenek napi gondjaink.
- A tagdíjreformot sok vita és eredményes egyeztetés után végrehajtottuk. Tapasztalatait több fórumon értékeltük, elemeztük, hiszen hatása ellentmondásos. Feltétlenül megnőtt a szervezetek anyagi önállósága, legtöbbször annak biztonsága is. Ha ehhez a lehetőséghez nem társul részükről megfelelő tagtoborzás és igényes, vonzó szakmai munka, akkor nehéz helyzetbe is kerülhetnek. Bizonyára ez a helyzet lesz az új elnökség munkájának egyik sarkköve.

* * *

6. A Magyar Könyvtárosok Egyesülete szervezetének és tevékenységének továbbfejlesztését indokló tényezők és lehetséges irányok:

Nem adhatjuk fel

- országos, integráló szerepünket,
 - a könyvtárosra mint szakemberre irányuló figyelmünket,
 - az országos kulturális- és könyvtárpolitikára gyakorolt hatásunkat,
 - a nemzetközi kapcsolatainkban meglévő lehetőségeket.
- a) Mennyiben módosulhat az egyesület szerepe, vállalható feladata abban a társadalmi, kultúrpolitikai miliőben, amely körülveszi? Erősítheti-e érdekvédő, érdekérvényesítő szerepét, vállalhat-e konfrontációt, kell-e konfrontálódnia a fenntartókkal, a törvényhozó és végrehajtó hatalommal? Megfelelő forma-e az, ahogy ezt az egyesület ma teszi: ha kérdezik elmondja véleményét, ha nem, vagy ha nem hallgatják meg, tudomásul veszi, nem protestál?
- b) Ha egy aktívabb „szakma-politizálóbb” egyesületet akarunk, akkor ezt hogyan egyeztetjük össze a központi, állami (különösen minisztériumi!) támogatás elfogadásával? Alkalmasak vagyunk-e az önerős működésre, tudunk-e valódi civil szervezetként létezni? Mennyire vagyunk képesek eltávolodni a mindenkori hatalomtól, hogy feladatainkat ellássuk, vagy megfordítva: kell-e ehhez az eltávolodás?
- c) Mi legyen ennek az aktivizálódásnak az iránya: maradjon továbbra is a könyvtáros, mint „szakember” a középpontban, vagy erősítsük a figyelmünket a könyvtárosra mint „munkavállalóra”? Alakuljon ki munkamegosztás a különböző könyvtáros szervezetekkel, vagy törekedjünk valamilyen szakmai „csúcsszervezet” létrehozására? Milyen legyen a viszonyunk a szak-szervezetekhez?
- d) Milyen eszközöket kell megteremtünk egy lehetséges váltáshoz?
- személyi (hogyan vonjunk be több könyvtárost az aktív munkavégzésbe?);
 - szervezeti (hogyan alakítsuk át az egysülct felépítését, tagsági rendszerét?);
 - tárgyi (hogyan teremthetők megfelelő pénzügyi alapok a működésünkhöz?)
- vonatkozásban egyaránt?
- e) Van-e elég szellemi erő, hogy megteremthető legyen (és milyen formában) az az összefogás és aktivitás, ami ehhez a megújuláshoz kell? Akarunk-e egyáltalán annyian dolgozni a magyar könyvtáriügyért, hogy az új, megerősödő funkciókat elláthassuk?
- f) Milyen mértékben vehető figyelembe és vezethető be más országok könyvtári egyesületének gyakorlata?
- g) Érdemes-e a gyakorlati tennivalók, az azonnali változtatások halogatása a kidolgozandó, hosszútávú, koncepcionális program(ok) elkészítéséig?

Ezekre a kérdésekre kell az elkövetkezendőkben is keresnünk a közös – remélhetőleg a bővülő tagság többségének akaratával egyező – válaszokat.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete most leköszönő elnöksége nevében még egyszer szeretném megköszönni a területi és a szakmai szervezetek munkáját, a személyes és közösségi vállalásokat, a biztatást és a kritikát. Ha számba vesszük e nagy múltú szervezet jövőbeni kilátásait, biztossággal állapíthatjuk meg: az esélyek és lehetőségek csak a jobb feladatmeghatározásban, a munkamegosztásban és abban hitben keresendők, hogy egy szakma képes és köteles önmaga szakmai és léthelyzetének alakítására. Ezért vagyunk érdekeltek az Európai Unióhoz való csatlakozásban, ezért egy demokratikus, önkormányzatiságra épülő szociális piacgazdaság hatékony működésében, és ezért a könyvtári terület stratégiai céljainak 2003–2006 közötti megvalósításában. Ha bizonyítani tudjuk, hogy e munka végzésében nélkülözhetetlen a szerepünk, ha erről nemcsak mi, hanem a döntéshozók is meg lesznek győződve, akkor van miért dolgoznunk, van miért megújítanunk egyesületünket.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete Elnöksége nevében

Ambrus Zoltán

A MOKKA ünnepélyes átadása

A magyar könyvtárügy történetében valószínűleg piros betűs ünnepként fog szerepelni 2003. március 4., a Magyar Országos Közös Katalógus – MOKKA – átadásának, üzemszerű működése elindulásának napja.

Az Országos Széchényi Könyvtárban lezajlott eseményen *Máder Béla*, a Szegei Tudományegyetem főigazgatója, a MOKKA kezdeményezője és első elnöke előadásában áttekintette a MOKKA 1997-ben kezdődött történetét. Méltatta a résztvevő könyvtárak együttműködési készségét, a tényleges munkát végző kollégák – mindenekelőtt a katalógizáló és számítógépes szakértők – teljesítményét. Köszönetet mondott a támogatóknak: a Nemzeti Kulturális Alapnak, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának, a CEU-nak, a Soros Alapítványnak és a Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési Programnak. Összefoglalta a MOKKA célját, rendeltetését. Noha ez természetesen nem először hangzott el, és az interneten a MOKKA honlapján is olvasható, nyilvánvaló volt, hogy ebből az alkalomból ismételten el kellett mondani – nem csak a sajtó képviselőinek kedvéért –, és ezért tartjuk fontosnak, hogy lapunk hasábjain is megismételjük:

1. Az egyszeri feldolgozás elvének megfelelően az országban egyszer katalógizált dokumentumot a többi, ugyanazt birtokló könyvtárnak ne kelljen újra feldolgoznia, hanem letölthesse a bibliográfiai leírást a MOKKA adatbázisából.
2. Töltse be a központi katalógus szerepét: a könyvtárak használói meg tudják állapítani, hogy ha egy általuk keresett mű nincs meg a könyvtárunkban, az az ország melyik szolgáltatóképes könyvtárában található. E funkció továbbfejlesztésének célja, hogy a MOKKA a jövőben megfelelően ki tudja szolgálni az Országos Dokumentumellátási Rendszert.

3. A besorolási adatok egységesítése révén mind a könyvtárosok, mind az olvasók számára jobban használhatóak legyenek a katalógusok.
4. A MOKKA adatbázis segítségével az egyes könyvtárak könnyebben el tudják végezni saját katalógusuk retrospektív konverzióját.

A fentiekén kívül még egy fontos szerepe lehet a MOKKÁ-nak – Máder Béla erre is utalt –, különös tekintettel küszöbön álló csatlakozásunkra az Európai Unióhoz: bemutatja, reprezentálja, hozzáférhetővé teszi a magyar könyvkiadás, dokumentumtermés eredményeit. A magyar könyvtárügy ezzel, ha úgy tetszik, már csatlakozott is Európához.

Máder Béla előadása után *Horváth Ádám*, a MOKKA Egyesület jelenlegi elnöke ünnepélyesen, jelképesen átadta – nemzeti színű szalag átvágása is volt – a MOKKÁ-t a könyvtáraknak, minden felhasználónak, akinek módja van csatlakozni az internethez.

Végezetül *Bakonyi Géza*, a MOKKA-projekt vezetője a gyakorlatban is bemutatta, hogyan lehet keresni a MOKKA adatbázisban.

A MOKKA átadása óta a KATALIST-en többen kifejtették véleményüket a rendszerről dicséret, kritika, jobbító szándékú hozzászólás formájában.

Az ünnepséget követő fogadáson e sorok írója valakitől hallotta, hogy egy városi könyvtár, a hódmezővásárhelyi Németh László Könyvtár már szerepelteti honlapján a keresési lehetőséget a MOKKA adatbázisban. Az ünnepség befejeztével meg is nézte a hódmezővásárhelyi könyvtár honlapját, és valóban: a Bakonyi Géza által illusztrációképpen bemutatott kereséseket a Németh László Városi Könyvtár honlapján keresztül is meg lehetett csinálni. Ez egyaránt dicséri a MOKKÁ-t és a hódmezővásárhelyi könyvtárat, egyszersmind alátámasztja a korábban mondottakat: a magyar könyvtárak már csatlakoztak Európához.

P. G.